

DOI: 10.33663/0869-2491-2025-36-239-250

УДК 342.4

А. Ю. ІВАНОВА,

кандидат юридичних наук

старший науковий співробітник*

ORCID: 0000-0002-7344-4505

КОНЦЕПЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПРАВ У СУЧАСНІЙ ЗАХІДНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ФОКУС

У статті авторка звертається до історії формування та сутності концепції територіальних прав у сучасній західній історіографії з метою оцінки потенційних перспектив її застосування в процесі дослідження проблем територіальності в історико-правовій реальності України протягом різних історичних епох та періодів. Аналізуються роботи відомих сучасних західних теоретиків територіальних прав, зокрема професорів А. Дж. Сіммонса, Д. Міллера, А. Штільа, Л. Іні, Б. ван дер Воссена та ін.

Ключові слова: територіальні права, західна історіографія, легітимність, держава, народ, територіальний суверенітет.

Ivanova Anastasia. The Concept of Territorial Rights in Modern Western Literature: Historical and Legal Focus

The author turns to the history of formation and essence of the concept of territorial rights in modern Western historiography with a view to assessing the potential prospects for its application in the course of research of territoriality issues in historical and legal reality of Ukraine during different historical epochs and periods. The author analyses the works of well-known modern Western theorists of territorial rights, in particular, Professors A. J. Simmons, David Miller, Anna Stilz, Lea Ypi, Bas Van der Vossen and others.

Key words: territorial rights, Western historiography, legitimacy, state, people, territorial sovereignty.

Актуальність. Історико-правові дослідження, пов'язані з територіальністю України, територіальним виміром її існування як держави протягом століть та такими порівняно сучасними концептами, як територіальний суверенітет, територіальна цілісність та інші, стикаються з низкою методологічних викликів. На міжнародній науковій конференції «Земля і територія як юридичні та геополітичні поняття: історико-правова реальність і сучасність» (Київ, 1–2 листопада 2024 р.), проведений відповідно до планової наукової тематики Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України та Національного інституту біоресурсів та природокористування України, від-

* *Ivanova Anastasia*, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Senior Research Officer

булася плідна дискусія навколо доповіді провідної української дослідниці Т. І. Бондарук, а саме пропозиції використовувати концепцію інституту територіальних прав для історико-правових досліджень¹. Згодом ця ідея обговорювалася на методологічному семінарі відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України та викликала низку питань та зауважень. Проте нам її застосування видається потенційно корисним методологічним інструментом для дослідження правових проблем територіальності, зокрема територіальної цілісності в Україні в історичній ретроспективі як такий. Адже, не відмовляючись загалом від принципу формальної юридичної визначеності, пропонується ширший методологічний інструментарій для наскрізного дослідження особливостей таких правовідносин у різні історичні періоди, а отже, відкриваються додаткові можливості для аналізу публічно-правових правовідносин щодо українських територій.

Постановка проблеми. Територіальність – це не вроджена людська риса, а соціальний конструкт. За різних географічних та історичних обставин вона може набувати різних форм² – твердження, що для історико-правових досліджень є особливо актуальним. Намагання накласти сучасне розуміння територіальності з подальшою абсолютизацією цієї риси як визначальної ознаки держави з теоретико-правової перспективи унеможливають об'єктивне дослідження історико-правової реальності України в історичній ретроспективі.

Концепція територіальних прав є не надто дослідженою, однак, як видається, має багатий потенціал для історико-правових досліджень, у яких часто доводиться мати справу з відсутністю сталої території, рухливістю кордонів, спірними територіями тощо, що, проте, не може слугувати аргументом на користь існування або, навпаки, відсутності державності в той чи той історичний період.

Т. І. Бондарук пропонує власне визначення територіальних прав: «територіальними правовідносинами можуть вважатися правовідносини, пов'язані з реалізацією на основі відокремлених від інших і пов'язаних між собою правових норм наведених конституційних принципів, метою яких є забезпечення публічною і державною владою територіального верховенства, державного суверенітету і міжнародної суб'єктності держави, які й утворюють інститут територіальних прав».

Допоміжним для намагання ввести концепцію територіальних прав в український історико-правовий дискурс міг би стати аналіз сучасних філософсько-правових підходів і напрацювань західної історіографії з означеної проблематики.

Мета статті – дослідити історію формування та проаналізувати сутність концепту територіальних прав у західній історіографії на предмет доцільності інтегрувати його в історико-правові дослідження проблем територіальності України.

Виклад основного матеріалу. Концепція територіальних прав для західної історіографії не є новою. Територіальні права – це сукупність прав і повноважень, пов'язаних із контролем над конкретною, політично та географічно визначеною територією. Найчастіше суб'єктом реалізації територіальних прав є держави, але вони також можуть розглядатися з погляду груп, народів або інших політичних утворень, у процесі реалізації права на самовизначення.

Існують певні розбіжності щодо розуміння змісту територіальних прав. Одні науковці обстоюють широкі визначення. Так, професор філософії та професор права в університеті Вірджинія А. Дж. Сіммонс, найвідоміший захисник прочитання Дж. Локка³, визначає територіальні права як п'ятиелементний комплекс повноважень, що включає 1) право здійснювати юрисдикцію (повну або часткову) над тими, хто перебуває в межах території, а отже, контролювати та суттєво примушувати навіть негромадян, які перебувають на ній; 2) право на достатньо повний контроль над землею і ресурсами в межах території, що не є приватною власністю; 3) права оподатковувати та регулювати використання того, що перебуває у приватній власності в межах території, на яку претендує держава; 4) права контролювати або забороняти пересування через кордони території; і 5) права обмежувати або забороняти «розчленування» територій держави⁴.

Інші, зокрема професор політичної теорії університету Оксфорда Д. Міллер у своєму дослідженні «Territorial Rights: Concept and Justification»⁵, яке ми розлого цитуватимемо нижче, дотримуються дещо вужчого, хоча все ще доволі широкого, погляду. До змісту територіальних прав дослідник відносить три елементи, реалізація кожного з яких у сукупності забезпечує реалізацію територіальних прав держави загалом: 1) право юрисдикції, що передбачає повноваження з правотворення, правозастосування та правореалізації в межах певної території; 2) контроль над ресурсами: право експлуатувати, управляти та регулювати використання природних ресурсів на території, зокрема корисні копалини; 3) контроль над кордонами: повноваження регулювати міграцію населення та рух товарів на територію та з неї, включаючи право визначати імміграційну та митну політику.

Не претендуючи на універсальне всеосяжне визначення, професор філософії університету Чапмана Б. ван дер Воссен для мети свого дослідження використовує вужче розуміння територіальних прав і зосереджується лише на єдиному елементі, а саме розглядає територіальне право держави як її виключне право панувати в межах певної географічної території. Точніше кажучи, держава має територіальне право на територію А, якщо вона має виключне моральне право видавати закони та забезпечувати їх дотримання (здійснювати політичну владу) щодо дій та майна людей в А, оскільки вони перебувають в А⁶.

Принагідно нагадаємо, що історично концепція територіальних прав виникла та еволюціонувала поступово через філософські та політико-правові

концепти, починаючи з XVII ст. Традицією природного права, сформульованою, зокрема, у ранньомодерний період Г. Гроцієм (поч. XVII ст.), закладено основу, а саме відбулося розмежування між спільними ресурсами (наприклад, океани) та територіями (землями), що підлягають державному управлінню. Гроцій стверджував, що територіальні претензії на землю стали необхідними, оскільки зростає кількість населення зумовила перехід від спільного користування землею до регульованої власності на основі імпліцитної (мовчазної) згоди⁷.

Наприкінці XVII ст. Дж. Локк докладно розглянув територіальні права у своїх «Двох трактатах про правління» (1689), де обґрунтовував набуття державами територіальної юрисдикції через взаємозв'язок концептів влади та легітимності, а саме через реалізацію легітимної політичної влади. Локк відкинув поєднання індивідуальної власності на землю та політичної влади, стверджуючи в рамках обстоюваної ним теорії суспільного договору, що територіальна юрисдикція виникає з колективної згоди населення на державне правління, а не з індивідуальної власності на землю. Згодом І. Кант (кінець XVIII ст.) пов'язав територіальні права з легітимністю держави у «Вченні про право», стверджуючи, що держави за своєю суттю претендують на територіальну юрисдикцію як необхідну для забезпечення правосуддя та підтримання порядку.

Подальша еволюція концепту територіальних прав відбувалась у рішучій юридичній формалізації та тісно пов'язана з Конвенцією Монтевідео 1933 р., якою вперше було унормовано ознаки, що визначають правосуб'єктність держави з позицій міжнародного публічного права та інституціалізована визначена територія як один з критеріїв, притаманних суб'єкту міжнародного права.

Загалом філософське та юридичне наукове обґрунтування територіальних прав досі залишається предметом широких дискусій та може бути представлено такими найпопулярнішими політико-філософськими теоріями, кожна з яких пропонує свій погляд на те, хто володіє цими правами, чому і які цінності лежать в їх основі.

Професор Міллер акцентує на тому, що визнання територіальних прав держави на частину земної поверхні не означає одночасного прийняття та виправдання автором самої ідеї територіальної держави, задаючись питанням «чому б натомість не розвивати структури політичної влади, які не прив'язані до конкретних географічних місць?». Ці питання набувають практичного значення у декількох контекстах: 1) коли територіальні права оскаржуються між державами або між наявною державою і сепаратистською чи сепаратистською групою, яка претендує на утворення нової держави; 2) права на ресурси, які перебувають на відповідній території; 3) фундаментальні питання міграції та міграційного контролю.

Інше питання, яким задається вчений, хто є первинним носієм територіальних прав та відповідно суб'єктом їх реалізації – люди, які населяють цю

землю, чи держава, яка здійснює правління від їхнього імені, виступаючи представником народу та діючи від його імені в реалізації територіальних прав?

У цьому сенсі очевидно, що територіальні права – це тристоронні (право) відносини між, по-перше, фізичною територією, по-друге, групою людей, які живуть на цій землі, та, по-третє, політико-правовими інститутами, які є відповідальними за правотворення, правозастосування та правореалізацію стосовно цих людей та на цій території.

Відповіді на ці питання власне значною мірою визначають прихильність до однієї із зазначених нижче теорій.

Перша група – це *теорії набуття*, відомі як *локківські теорії*, адже саме Дж. Локк вважається одним з перших політичних мислителів, що звернувся до проблем територіальності. Традиційні інтерпретації цієї теорії побудовані на тому, що держави отримують територіальні права за допомогою індивідуальних актів майнового підпорядкування з боку своїх підданих. Як частину своєї політичної згоди люди передають державі невелику частину свого права власності, що дає державі право вимагати лояльності від будь-кого, хто згодом може увійти у цю власність. Вступ у підпорядковану власність – це, за висловом Локка, мовчазна згода на владу держави. Територіальні права виникають внаслідок індивідуального чи колективного набуття, часто на основі праці, зайняття чи поліпшення землі. Спираючись на ідеї Дж. Локка та розвиваючи їх, ці теорії стверджують, що *права на територію випливають з прав власності*: окремі особи або групи осіб набувають землю завдяки праці або поселенню, а держави успадковують ці права за згодою власників земельної власності або діючи від їх імені як їхні представники. Найвідомішим adeptом та адвокатом локківських теорій сьогодні вважається професор А. Дж. Сіммонс, нещодавнє дослідження якого «Boundaries of Authority»⁸ викликало значний резонанс у науковому товаристві, що утілюється у цікаву наукову дискусію⁹.

Наступна група – *статистичні теорії*, головна ідея яких полягає в тому, що держава є основним суб'єктом територіальних прав, що виправдано її *легітимною роллю у забезпеченні порядку, безпеки та справедливості*. Ці теорії, що сформувалися під впливом Гоббса і Канта, стверджують, що держави мають територіальні права, оскільки вони підтримують мир і порядок (гоббсівський погляд) або тому, що вони відповідають стандартам справедливості й законного управління (кантіанський погляд). У таких теоріях основний акцент робиться на функціях держави, її легітимності та добробуті мешканців, до яких іноді також включають утилітарні аргументи про соціальний порядок, що дало підстави виділяти окремий утилітарний підхід у статистичній теорії.

Як зазначає Міллер, ця теорія у своїй класичній формі, наприклад, у англійського філософа професора Г. Сіджвіка (1838–1900) є утилітарною. Держави можуть претендувати на територіальні права на підставі того, що

вони здатні підтримувати соціальний порядок на відповідній території і тим самим сприяти добробуту тих, хто займає цю територію. Згідно з Сіджвіком, «головним виправданням присвоєння території урядам є те, що запобігання взаємним зловживанням між людьми, які її використовують, не може бути адекватно забезпечене в інший спосіб»¹⁰. Однак навіть визнання того, що підтримка суспільного порядку на належному рівні є необхідною умовою для обґрунтованості претензій держав на територіальні права, не означає, що така умова є достатньою. Адже існують альтернативні механізми підтримання правопорядку, наприклад, територія може бути краще керованою, якщо її розділити на кілька менших держав або приєднати до більшої держави. Якщо слідувати утилітарній логіці, маємо сказати, розмірковує Міллер, що держава має право претендувати на територіальні права лише тоді, коли вона може показати, що її ефективність є вищою, ніж у таких альтернатив, що важко перевірити. Сам Сіджвік, розмірковуючи над питаннями сецесії та колоніалізму, називає різні фактори, які можуть свідчити як за, так і проти претензій конкретної держави на територіальні права, також визнаючи при цьому, що їх зважування навряд чи дасть однозначний результат.

Міллер критикує утилітарну версію ще й за недостатність зв'язку конкретної держави з конкретною територією. Та для подолання цього недоліку пропонує введення додаткової умови легітимності, яка б пов'язувала державу з людьми, які займають відповідну територію. У такому разі можна стверджувати, що держава має територіальні права за дотримання двох умов: 1) *встановлює та підтримує правопорядок та здійснює правосуддя на доволі високому рівні на відповідній території*; 2) *легітимно представляє людей, які населяють цю територію*. Такий підхід розв'язує проблему колоніалізму та сецесії, адже колонізатори *не представляють* легітимно народ, який вони колонізують, навіть якщо створена ними держава може бути визнана ефективною. Водночас сецесіоністські рухи за незалежність можуть бути визнані справедливими, якщо держава, що керує, не витримує у цьому разі тест на легітимність. Очевидно, що така теорія має апелювати до критерію легітимності, який не зводиться до ефективного адміністрування, а має інше пояснення того, яким саме чином держава була уповноважена на правління громадянами, що перебувають в її територіальній юрисдикції. У такому разі може виявитися, що саме люди, група осіб, є первинним носієм територіальних прав, а держава набуває таких прав лише як їх представник, а не є сама первинним суб'єктом територіальних прав, як вона цього прагне.

У своїй статті професор політичних наук в університеті Каліфорнії А. Штільтц пропонує інший критерій легітимності територіальних вимог (претензій), а саме право на проживання – право проживати на відповідній землі. Тож коли люди мають право на проживання? За словами Штільтц, особа (йдеться передусім про колективний суб'єкт або групу осіб) має право проживати на відповідній території (займати територію), якщо 1) вона проживає на ній зараз або проживала раніше; 2) законне проживання на цій території є

фундаментальним для цілісності структури її особистих відносин (стосунків), цілей і прагнень; і 3) її зв'язок з цією конкретною територією сформувався не з її власної вини¹¹.

Остання умова покликана розв'язати проблему колонізаторів (окупантів) навіть за умови створення або поширення ними на ці території ефективної й легітимної держави та попри зовнішнє збереження легальності юридичних інституцій та форм. Проте, оскільки їх формування стало наслідком несправедливих дій – наприклад, вигнання мешканців, які мали право на проживання, третя умова не виконується, отже, держава-загарбник (окупант) не набуває жодних територіальних прав.

Тим більше це стосується держави ефективної, але нелегітимної, основу політики якої становить масовий терор, переслідування за етнічною ознакою, масові депортації (переселення) тощо – її зв'язок із відповідною територією не може вважатися обґрунтованим для набуття та реалізації територіальних прав, адже такий зв'язок сформований несправедливим шляхом і не є легітимним.

До слабких місць цих підходів Міллер відносить те, що вони переважно орієнтовані на сьогодення, у тому сенсі, що вони не враховують значення історії для претензій на територіальні права і ставлять питання про те, чи відповідає держава, яка претендує на ці права, певним стандартам ефективності та легітимності саме тепер (на даний конкретний момент). Проте, як видається, вона може бути цілком придатною для аналізу територіальних прав держави на певному історичному відтинку, в певній історичній точці минулого.

Ці підходи також не враховують значення історичних аргументів як частину підґрунтя для територіальних прав. У разі спроби побудови такої історичної теорії досліднику слід врахувати таку загальну рису, як нечутливість до зміни обставин, які можуть підірвати основу первісного права. Але загалом для історико-правових досліджень територіальних прав вкрай важливо враховувати, що критерії ефективності та легітимності, які є прийнятними та актуальними для однієї епохи, в наступну історичну епоху можуть змінюватися.

Інша група – *національні та групові теорії* територіальних прав. Якщо попередні теорії містять міркування як на користь, так і проти визнання держави основним суб'єктом (носієм) територіальних прав, національні теорії виходять з твердого переконання про належність територіальних прав народам, націям або культурним групам, які мають історичний зв'язок та ідентичність, пов'язані з певною територією. Ці теорії стверджують, що історичне проживання, культурний розвиток і символічна прив'язаність групи до території обґрунтовують їхнє колективне право на неї, а територіальні права як колективні права, що належать певній групі (народу, нації), а держава відповідно реалізує територіальні права народу та виступає в цьому сенсі його представником.

Успішна теорія такого роду повинна досягти трьох цілей, зазначає Міллер. По-перше, вона має пояснити, що робить групу людей колективом, здатним мати територіальні права. По-друге, вона має пояснити зв'язок цієї групи з територією, на яку вона претендує, і чому цей зв'язок є справедливим. По-третє, вона має пояснити, чому територіальні права ґрунтуються саме на цій підставі, а не на менш значущому праві, як, наприклад, праві на постійне перебування на цій території.

Для цього важливо усвідомити колективний характер територіальних прав.

Крім того, справедливість набуття територіальних прав визначається не самим фактом зайняття території, а процесом формування матеріальної та символічної цінності, яка з плином часу закріплюється за територією та забезпечує зв'язок носія територіальних прав із відповідною територією. Міллер багато уваги приділяє цьому аспекту питання, розглядаючи різні варіанти такого роду покращення території – це підвищення її матеріальної цінності, культурно-специфічної і символічної цінностей, що, зрештою, утворює специфічний зв'язок між носієм територіальних прав і власне територією.

Водночас ця група осіб, нація або корінний народ, яка отримує право на юрисдикцію на основі символічної цінності, втіленої в цій землі, отримує також право контролювати ресурси, які забезпечує ця земля – як корисні копалини, належні їй від початку, так і «додану вартість», забезпечену самою групою осіб у процесі створення матеріальної та символічної цінностей, – і вирішувати, хто має на них доступ тимчасовий або постійний.

Ще одна, четверта група – це теорії, засновані на справедливості (кантіанські). Територіальні права вимагаються принципами справедливості і виправдовуються через встановлення законного стану (правового порядку), який забезпечує свободу і рівність для всіх. Ці теорії, що сягають корінням кантіанської філософії, вважають, що територіальні права необхідні для реалізації справедливості та захисту індивідуальних прав у межах правового поля, у фокусі їхньої уваги – акцент на справедливості, легітимності та моральній необхідності державної влади над територією.

І остання, п'ята група – дозвільні та гібридні теорії, яку обстоює, наприклад, професор політичної теорії Лондонської школи економіки Л. Іпі¹². Ці новітні теорії поєднують елементи згаданих теорій, зосереджуючись на допустимості територіальних претензій за певних умов. Дозвільна (пермісивна) теорія територіальних прав має багато спільного з вищевикладеними теоріями – набуття, національності, легітимності – однак відрізняється у двох важливих аспектах. Перший, як зазначає дослідниця, пов'язаний з одиницею обґрунтування. У викладених теоріях територіальних прав обґрунтування будується з посиланням на претензії носіїв – суб'єктів територіальних прав всередині держави (або нації). А саме, йдеться про власників власності – у теорії набуття; членів певних етнічних груп і колективів у національ-

них теоріях та громадян – у теоріях, що будуються на легітимності. Тобто в питанні обґрунтованості територіальних прав за державою саме відносини між державою та цими суб'єктами мають нормативний пріоритет. Натомість у дозвільній теорії територіальних прав одиниця обґрунтування є універсальною як у просторі (поширюється на громадян інших держав та осіб без громадянства), так і в часі (поширюється на майбутні покоління).

Друга відмінність пов'язана з характером обґрунтування. У розглянутих вище теоріях обґрунтування територіальних прав є остаточним, тобто як тільки умови, за яких держави мають право на певні території, встановлені, їхні претензії на ці території стають безпечними та обов'язковими до виконання. На відміну від цього в дозвільній теорії претензії держав на певні території є виправданими лише умовно та тимчасово¹².

Основні питання, які розглядає дозвільна теорія, стосуються обґрунтування права на поселення, на вигнання і на поселення та вигнання з прив'язкою до конкретної території. Перше пояснюється через зайняття суб'єктами певної ділянки географічного простору та спільне створення ними колективного політичного органу, який розглядає претензії, сумісні з принципами рівної свободи, у межах певної території. Водночас право на вигнання допускається лише в поєднанні зі спробою встановити законні політичні відносини між державами. Це також сприяє розумінню, чому навіть, якщо набуття певної території є наслідком історичних та політичних обставин, які можуть бути виправдані лише згодом, ці обставини не дають права змінювати розподіл кордонів.

Дозвільна теорія територіальних прав визнає умовність кордонів і приписує державам територіальні права лише тимчасово й умовно. Однак нам слід бути обережними, зазначає дослідниця, з поспішними висновками про те, як ці умови мають бути забезпечені. Нинішнє користування державами правами на своїй території нерозривно пов'язане з прийняттям ними низки політичних зобов'язань як перед своїми громадянами, так і перед зовнішніми сторонами. Внутрішню юрисдикцію держави, вважає дослідниця, не можна оцінювати незалежно від того, як вона діє на міжнародній арені: вона нерозривно пов'язана з нею. Дозвільна теорія територіальних прав змушує громадян усвідомлювати як історичну зумовленість території, так і її політичну необхідність. Також пермісивній теорії притаманне прагнення збалансувати конкурентні цінності (наприклад, самовизначення, справедливості, історичні претензії) і розв'язати практичні проблеми, такі як сецесія (відокремлення) або міграція.

Висновки. Отже, до основних критеріїв визначення різних підходів і теорій концепту територіальних прав можна віднести такі: суб'єкт (носії) територіальних прав, зміст територіальних прав, підстави легітимності набуття територіальних прав. У контексті історико-правових досліджень української територіальності важливо зазначити, що різним історичним періодам можуть відповідати різні підходи, відповідно в сукупності з різними суб'єктами, змістом та підставами легітимності набуття територіальних прав.

До XX ст. територіальні права України коливалися між місцевою автономією та імперським підпорядкуванням. Відсутність стійкого суверенітету до 1917 р. відображає напруженість між (різного ступеня успішності) спробами реалізації права українського народу на самовизначення і зовнішнім домінуванням – динаміку, яка є центральною для розуміння викликів сучасного українського державотворення. Наприклад, якщо для досліджень колоніального періоду української історії доречним може стати використання статистичних підходів, то в дослідженнях періоду національного державотворення 1917–1921 рр. домінуватимуть елементи національного підходу, із народом як колективним суб'єктом.

Тому вважаємо концепцію територіальних прав перспективною та багатовимірною для дослідження проблем територіальності в історико-правовій реальності України в різні історичні епохи та періоди, і вважаємо за доцільне докладніше вивчення теорій територіальних прав з метою їх інтеграції та ефективного використання в історико-правових дослідженнях.

1. Бондарук Т. І. Деякі аспекти формування інституту територіальних прав. *Земля і територія як юридичні та геополітичні поняття: історико-правова реальність і сучасність: збірник тез міжнародної наукової конференції (Київ, 1–2 листопада 2024 р.)*. Ред. колегія: І. Б. Усенко (голова), А. Ю. Іванова (відповідальний секретар), Т. І. Бондарук та ін. Київ: Талком, 2024. С. 90–94. 2. Abdelhamid El Ouali (2010) The Flexibility of Territoriality from Early States to Globalisation: Making States Survive Through Territorial Autonomy, *Geopolitics*, 15:1, 82–108, DOI: 10.1080/14650040903420404 3. Simmons, A. J. (2019). Rights and territories: A reply to Nine, Miller, and Stilz. *Politics, Philosophy & Economics*, 18(4), V–XX. DOI: 10.1177/1470594x19889419 4. Simmons, A. J. (2001) 'On the Territorial Rights of States', *Philosophical Issues*, 11 (1), 300–26. P. 306. 5. Miller, D. (2011). Territorial Rights: Concept and Justification. *Political Studies*, 60(2), 252–268. DOI: 10.1111/j.1467-9248.2011.00911.x (Original work published 2012) P. 92–3 6. Van der Vossen, B. (2014). Locke on Territorial Rights. *Political Studies*, 63(3), 713–728. DOI: 10.1111/1467-9248.12106 (Original work published 2015) 7. Moore, Margaret, 'Territorial Rights and Territorial Justice', *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2024 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/win2024/entries/territorial-rights/>>. 8. Simmons, Alan John (2016). *Boundaries of Authority*. New York, US: Oxford University Press USA. 9. A. John Simmons, *Boundaries of Authority*, Oxford University Press, 2016, 263 pp., Reviewed by Anna Stilz, Princeton University 2016.12.10. *Notre Dame Philosophical Reviews*. URL: <https://ndpr.nd.edu/reviews/boundaries-of-authority/>; Simmons, A. J. (2019). Rights and territories: A reply to Nine, Miller, and Stilz. *Politics, Philosophy & Economics*, 18(4), v–xx. DOI: 10.1177/1470594x19889419 10. Sidgwick (1908), c. 252. 11. Stilz, A. (2011) 'Nations, States, and Territory', *Ethics*, 121 (3), 572–601, 585. Цит. за: Miller, D. (2012). Territorial Rights: Concept and Justification. *Political Studies*, 60(2), 252–268. DOI: 10.1111/j.1467-9248.2011.00911.x 12. Ypi, L. (2014), A Permissive Theory of Territorial Rights. *European Journal of Philosophy*, 22(2), 288–312. DOI: 10.1111/j.1468-0378.2011.00506.x

References

1. Bondaruk T. I. Deiaki aspekty formuvannia instytutu terytorialnykh prav. *Zemlia i terytoriia yak yurydychni ta heopolitychni poniattia: istoryko-pravova realnist i suchasnist: zbirnyk tez mizhnarodnoi naukovoï konferentsii* (Kyiv, 1–2 lystopada 2024 r.). Red. kolehiia: I. B. Usenko (holova), A. Yu. Ivanova (vidpovidalni sekretar), T. I. Bondaruk, V. M. Yermolenko, I. V. Muzyka, V. V. Nosik, N. M. Parkhomenko, Ye. V. Rominskyi, O. N. Yarmysh. Kyiv: Talkom, 2024. C. 90–94. (ukr).
2. Abdelhamid El Ouali (2010) The Flexibility of Territoriality from Early States to Globalisation: Making States Survive Through Territorial Autonomy, *Geopolitics*, 15:1, 82–108, DOI: 10.1080/14650040903420404
3. Simmons, A. J. (2019). Rights and territories: A reply to Nine, Miller, and Stilz. *Politics, Philosophy & Economics*, 18(4), v–xx. DOI: 10.1177/1470594x19889419
4. Simmons, A. J. (2001) ‘On the Territorial Rights of States’, *Philosophical Issues*, 11 (1), 300–26. P. 306.
5. Miller, D. (2011). Territorial Rights: Concept and Justification. *Political Studies*, 60(2), 252–268. DOI: 10.1111/j.1467-9248.2011.00911.x (Original work published 2012) P. 92–3
6. Van der Vossen, B. (2014). Locke on Territorial Rights. *Political Studies*, 63(3), 713–728. DOI: 10.1111/1467-9248.12106 (Original work published 2015)
7. Moore, Margaret, ‘Territorial Rights and Territorial Justice’, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2024 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.). URL = <https://plato.stanford.edu/archives/win2024/entries/territorial-rights/>.
8. Simmons, Alan John (2016). *Boundaries of Authority*. New York, US: Oxford University Press USA.
9. A. John Simmons, *Boundaries of Authority*, Oxford University Press, 2016, 263 pp., \$74.00 (hbk), ISBN 9780190603489. Reviewed by Anna Stilz, Princeton University 2016.12.10. Notre Dame Philosophical Reviews. URL: https://ndpr.nd.edu/reviews/boundaries-of-authority/; Simmons, A. J. (2019). Rights and territories: A reply to Nine, Miller, and Stilz. *Politics, Philosophy & Economics*, 18(4), v–xx. DOI: 10.1177/1470594x19889419
10. Sidgwick (1908), c. 252.
11. Stilz, A. (2011) ‘Nations, States, and Territory’, *Ethics*, 121 (3), 572–601, 585. Цит. за: Miller, D. (2012). Territorial Rights: Concept and Justification. *Political Studies*, 60(2), 252–268. DOI: 10.1111/j.1467-9248.2011.00911.x
12. Ypi, L. (2014), *A Permissive Theory of Territorial Rights*. *European Journal of Philosophy*, 22(2), 288–312. DOI: 10.1111/j.1468-0378.2011.00506.x

Ivanova Anastasia. The Concept of Territorial Rights in Modern Western Literature: Historical and Legal Focus

Relevance. The author analyses the history of formation and essence of the concept of territorial rights in modern Western historiography with a view to assessing the potential prospects for its further application in the course of research of territoriality issues in historical and legal processes and historical and legal reality of Ukraine during different historical epochs and periods.

Literature review on the topic of the study. The author examines the works of well-known modern Western theorists of territorial rights, in particular, Professors A. J. Simmons, David Miller, Anna Stilz, Lea Ypi, Bas Van der Vossen and others.

Objective. To research the history of formation and analyze the essence of the concept of territorial rights in Western historiography with a view to its expediency in historical and legal studies of the problems of Ukraine’s territoriality.

Problem statement. There are certain differences in understanding the content of territorial rights, considering attitudes to the following issues: correlation of territorial rights and the principle of territoriality of the state, as well as the question of who is the primary holder of territorial rights and, accordingly, the subject of their

realization – the people who inhabit this land, or the state that rules on their behalf, acting as a representative of the people and acting on their behalf in the realization of territorial rights?

Presentation of the main material. *The answers to these questions, in fact, largely determine the commitment to one of the following theories. The first group of theories are the acquisition theories, also known as Lockean theories, based on the idea that states acquire territorial rights through individual acts of private property submission by their subjects. The second group are statist theories, the main idea of which is that the state is the main subject of territorial rights, which is justified by its legitimate role in ensuring order, security and justice. The third group contains national and group theories of territorial rights, which are based on the strong belief that territorial rights belong to peoples, nations or cultural groups that have a historical connection and identity associated with a particular territory. The fourth group is performed by the justice-based (Kantian) theories mainly, which have their roots in Kantian philosophy and believe that territorial rights are necessary for the realization of justice and protection of individual rights within the legal framework, focusing on justice, legitimacy and moral necessity of state power over the territory. And the last, fifth group includes the permissive and hybrid theories, which combine elements of the above theories, focusing on the admissibility of territorial claims under certain conditions.*

Conclusions. *The author considers the concept of territorial rights to be promising for researching the problems of territoriality in the historical and legal reality of Ukraine in different historical epochs and periods. The author is also convinced that in the context of historical and legal research of legal problems of Ukrainian territoriality, different approaches may correspond to different historical periods, respectively, together with different subjects, content and grounds for the legitimacy of the acquisition of territorial rights.*

Key words: *territorial rights, legitimacy, state, people, territorial sovereignty.*